

Slutrapport - Deltagande vid ICOM CCs artonde konferens, Linking Past and Future, Köpenhamn 2017.

Cajsa Hallgren

Tack vare medel från Bothéns stiftelse hade jag möjlighet att delta vid ICOM-CCs artonde konferens, Linking Past and Future. Konferensen var förlagd i Köpenhamn den 4-8 september 2017, på Tivolis kongresscenter. Konferensen äger rum var tredje år, på olika ställen runtom i världen. När den nu var förlagd till en närliggande geografisk plats var det en självklarhet att anmäla sig. I år firade konferensen dessutom sitt 50-årsjubileum.

ICOM-CC består av 21 arbetsgrupper som tillsammans täcker in samtliga materialgrupper och de olika disciplinerna inom konservering och samlingsförvaltning. Då programmet på konferensen var så omfattande, pågick det hela tiden fem parallella sessioner. Undantaget var vid invigning samt vid huvudtalarnas presentationer. Utöver huvudtalarna hade jag ett stort intresse av att höra presentationerna om textil, preventiv konservering, magasinsfrågor samt moderna material.

På måndagsmorgonen blev vi hälsade välkomna till konferensen av bland annat ICOMs ordförande Suay Aksoy och Danmarks utbildningsminister Søren Pind. Konferensen hade även äran att få Danmarks drottning som invigningsgäst. En jubileumsföreläsning stod en av huvudtalarna för, Kathleen Dardes, som talade om ICOM-CCs historik och vad organisationen har lyckats åstadkomma under åren. Övriga huvudtalare som fick inta scenen senare i veckan var Eske Willerslev, vars presentation Our Genetic Past handlade om hur genforskningen kan ge svar på frågor om migration under förhistorisk tid. Vidare talade Salvador Muñoz Viñas mycket tankvärt i sin föreläsning Heritage, Museums, Conservation and the world outside: a Darwinian Approach.

Under hela konferensen fanns det även möjlighet att besöka de utställare som var där. Det var ett utmärkt sätt att få prata igenom utrustning, material och metoder direkt med dem som tillhandahåller. På ledig tid fanns det också posterpresentationer att ta del av på egen hand.

Eftermiddagen på tredje dagen erbjöds det studiebesök och jag deltog på en visning av det blivande Stadsmuseet i Köpenhamn. Förra stadsmuseet stängde igen för ett tag sedan och de är nu i full fart med att bygga och planera det nya museet i centrala Köpenhamn. Det nya museet ligger i närheten av Nationalmuseum och centralstationen för att underlätta för besökare att ta sig dit, vilket hade varit en del av problemet med den förra adressen.

Varje kväll erbjöds det kvällsaktiviteter med möjlighet till mingel och studiebesök. Jag deltog på mottagningen på Statens Museum för Kunst, där det ingick fri entré till utställningarna samt en presentation av konserveringsverksamheten.

Konferensen erbjöd ett utmärkt tillfälle till att knyta nya kontakter samt att dra nya lärdomar. Det var också underbart att under en veckas tid få umgås med blandade människor ur samma profession som jag själv. Olika länder har olika sätt att se på bevarandet av kulturarvet och därmed också olika tillvägagångssätt att behandla det.

Ett ämne som behandlades under textilsessionerna var användningen av geler i textilkonservering, vilket det gavs två presentationer om. Bland annat pratade Julia Carlson hur de använde geler för att kunna avlägsna gamla stela adhesiver från baksidan av en matta. Mattan var tidigare konserverad med två olika adhesiver, dels en av naturgummi och en baserad på harts. Metoden går ut på att en gel preparerad med lösningsmedel påförs den adhesiv som ska avlägsnas. Gelen får verka under en bestämd tid. Ett lösningsmedel bundet till gelen mjuknar upp adhesiven, varpå gelen avlägsnas och den gamla adhesiven går att avlägsna mekaniskt. Flera olika sorters geler provades och i kombination

med flera olika sorters lösningsmedel. Carlson valde att göra gelen av Xantangummi. Några geler går att applicera direkt på ytan och några behöver en barriär i form av linspapper för att inte missfärga textilen.

Ytterligare en presentation som tog upp avlägsning av adhesiver med gel gavs av Viola Nicastro från National Trust i Storbritannien. De har arbetat med en takhimmel till en paradsäng/ tron som hade gamla lagningar gjorda med animaliskt klister och gummi arabicum. Nicastro experimenterade med olika sorters gel och olika sorters lösningsmedel. Hon kom fram till att Laponitbaserad gel inte går att applicera direkt på ytan eftersom den missfärgar textilen. Däremot går det bra om man använder en barriär i form av ett linspapper. I detta fall användes metanol som lösningsmedel eftersom det evaporerade i lagom hastighet samt hade rätt egenskaper att svälla lagret av gummi arabicum, som sedan fick avlägsnas mekaniskt med en spatel. Fläckarna av animaliskt klister behandlades med Gellangummigel endast innehållande avjoniserat vatten som lösningsmedel. Gelbehandling är en kontrollerad metod som går att göra på små områden. Metoden förhindrar att adhesiven sprider sig till materialet. Det är ändå en fördel om textilen går att tvätta efteråt, men detta är inget krav. Genom långsam uppfuktning och upplösning av adhesiven, förhindras snabb vätning av de åldrade textilfibrerna samt den ofta åldrade konserveringen. Detta utan att övriga delen av textilen behöver behandlas.

Maj Ringgaard, textilkonservator på Nationalmuseum i Köpenhamn, presenterade sin forskning om nerbrytning av växtfärger på textil i jord under titeln *Dyes and the analysis of textiles: what do we see?*. Forskningsresultaten går att använda vid tolkning och analysering av färgrester i arkeologisk textil. De flesta arkeologiska textilier från Danmark är bruna efter att de har legat i jorden. Den bruna färgen är oftast inte ursprunglig utan ett resultat av markförhållandena. Ringgaard har undersökt om det finns vissa färgämnen som bevaras bättre än andra. För att göra detta har hon gjort prover på ull och silke. Provlappar färgades in enligt bestämda scheman med olika färgämnen och olika betmedel. Proverna begravdes i torv i plastbackar för att vara lätta att komma åt vid uppgrävning. Torv valdes istället för jord eftersom det ofta är i torv som arkeologiska textiltynd görs i Danmark. Det visade sig att röda färgämnen bevarades bättre än andra. Efter några år i plastbackarna var det nästan bara krapprott som fanns kvar att se med ögat. Gul var den färg som försvann först – i torv blev tyget istället brunt. Silke tappade färg tidigare än ull, det räckte med att silket var begravt i 16 månader för att den mesta synliga färgen skulle vara helt borta. Undantaget var rött som syntes något längre. Vidare fann Ringgaard att vissa av färgämnen hade en för tyget skyddande effekt, och tvärtom fanns det några färgämnen som snabbade på nerbrytningen. Tester visade också att färgämnen kunde migrera och kontaminera intilliggande textil. Prover för färgämnesanalys bör därför tas på flera ställen. Även betmedlet migrerade. Järnbaserade betmedel visade sig försvinna nästan helt från proverna då metalljonerna jämnades ut i provbackarna. Vid test av tygproverna visade alla samma halt av järn, vare sig de var betade med järn och koppar eller inte. Ull var bättre än silke på att behålla färgämnen, däremot bevarades silket bättre än ullen. Röda färger var mest benägna att migrera. Anledningen till att mycket av den arkeologiska textil som har rester av färgämnen visar sig innehålla krapprot, kan vara just dennes benägenhet att bevaras samt att migrera.

Julia M. Brennan presenterade ett arbete med att sammanställa och samla in kunskaper om traditionell textiltvård i bland annat Thailand och Mexiko, under titeln *Before they are gone expanded: Capturing traditional textile preservation knowledge in Southeast Asia and Latin America*. Arbetet de har gjort kommer att resultera i en skrift som är planerad att komma ut redan nästa år. De har försökt samla in så mycket traditionell kunskap som möjligt om tvätt, fläckborttagning och förvaring av textil. Ofta är kunskapen lokal och finns främst hos de äldre generationerna. Innan det fanns kommersiella produkter att köpa visste man vad i närmiljön som gick att använda till tvätt,

fläckurtagning och till insektsbekämpning. Den kunskapen håller nu på att försvinna. Till tvätt har traditionellt använts växter som är rika på saponiner. Många örter går också att använda som insektsrepellerande medel. Istället för våtrengöring används ibland rök från olika örter som är bakteriedödande. Från Mexico visades upp en borste av agavefibrer som användes för att producera tvättvatten. Agaveplantan används huvudsakligen för att tillverka sprit, och fibrerna blir då en outnyttjad restprodukt som mycket väl skulle kunna användas till tvätt. Det är dock bara två sorters agave som är rika på saponiner. I Europa skulle istället den äkta kastanjen användas för tvätt precis som tvättnötter. Det är viktigt att krossa nötterna för att frigöra saponinerna. En tumregel är att de växter som innehåller tanniner aldrig innehåller saponiner. Genom att återgå till naturliga sätt att tvätta skulle vi kunna minimera slitaget på textilierna samt spara miljön från utsläpp av industriella tensider.

En presentation tog upp ett nytt material som håller på att utvecklas, inspirerat av geckoödlors förmåga att gripa tag i ytor, under titeln *The applicability of gecko-inspired dry adhesive to the conservation of photographic prints*. Man har ganska nyligen förstått vad som gör att geckoödlor kan gå på i princip alla ytor och det är en nanostruktur på fingrarna som är hemligheten. Vid kontakt med underlaget sker ett starkt fäste, men då ödlan mekaniskt drar tillbaka fingrarna bryts direkt kontakten. Försök har nu gjorts att återskapa geckons nanostruktur för att skapa tejper utan adhesiv. Strukturen är en kombination av nano- och makrostruktur. En produkt, med namnet Gecko nanoplast har tagits fram. Den har inte hunnit testas för långvarigt bruk och den fungerar inte på grova ytor och mjuka material. Den är än så länge alltså bara lämplig till släta styva material. Nanoplasten skulle kunna hitta sitt användningsområde inom konservering till fotografier, som ju uppfyller båda dessa kriterier. Tester visade inga spår av geckotejpen på fotografiet och inga skador på tejp.

Det var mycket lärodomsfullt att delta på konferensen och det gav en inblick i hur ICOM som organisation är uppbyggd och fungerar.

Cajsa Hallgren, 2017-11-02